

Kräftnata

Tidsåtgång: ca 15 min

För vem: lågstadiet

Var: ute eller i gymnastiksalen

När: alla årstider

Material: lagvästar vid behov

Del i Vildmarkspasset: fiske

Inlärningsmål: vi lär känna till Finlands kräftarter och de viktigaste faktorerna som hotar kräftstammarna.

BAKGRUNDSFAKTA

I Finland förekommer två kräftarter, signalkräftan och flodkräftan. Dessutom har man planterat in den turkiska kräftan i ett fåtal insjöar, och i Östersjön påträffas ullhandskrabban sporadiskt. Flodkräftan är den ursprungliga finska kräftan och den mest allmänt förekommande kräftarten i Europa. Signalkräftan kommer från Nord-Amerika, och har planterats in i Finland på 1960-talet.

Kräftan är ett nyttodjur som äter dött material (växter och djur) från botten. Kräftan har 10 stycken par av "fötter". Paret längst fram har utvecklats till stora starka saxar. En stovuxen kräfta kan lätt klippa ett finger! De 5 benparen längst bak använder kräftan för att simma med, och de återstående 4 benparen i mitten av kroppen använder kräftan till att gå med. Kräftorna har ett hårt kitinhaltigt skal som fungerar som ett yttre skelett och som skydd. Kräftorna har inget riktigt skelett, utan musklerna sitter fast i skalet. För att kräftan skall kunna växa måste den byta skal med jämna mellanrum: den bygger ett nytt mjukt skal under det gamla, och tappar sitt gamla skal när det nya är färdigt. Det nya mjuka skalet ger en möjlighet för kräftan att växa. Flodkräftan är ungefär 10 cm långa då de är 7 år gamla.

Kräftorna luktar och smakar med sina känselspröt och sina saxar. De kan se både framåt och bakåt samtidigt med sina utåtstående ögon, för ögonen kan röra på sig oberoende av varandra. Kräftorna andas med sina gälar. De kräftor som förekommer i Finland går i dvala till vintern.

Flodkräftan (*Astacus astacus*) ja **Signalkräftan** (*Pasifastacus leniusculus*) liknar varandra mycket, men man kan skilja åt dem med hjälp av små detaljer. Flodkräftan har mindre och smalare saxar, medan signalkräftans kal är slätare. Signalkräftan har fått sitt namn utifrån den blåa eller vita fläcken i basen av den smalare saxen. Flodkräftan saknar en sådan fläck. Jämför dem med hjälp av bilderna nedan!

Kräftpesten är en virussjukdom som är dödlig för flodkräftorna. Signalkräftorna bär nästan alltid på kräftpesten, och kan sprida den till flodkräftorna, fastän de själva inte insjuknar. Därför får man inte plantera in signalkräfter i vattendrag där det finns flodkräftor. Man skall också komma ihåg att desinficera alla fångstredskap, så som mjärdar och båtar, så att sjukdomen inte sprids via dem. Signalkräftan har redan orsakat att flodkräftan har minskat på många håll. Den viktigaste faktorn är just kräftpesten, men även signalkräftans mer aggressiva beteende, som bland annat stör flodkräftans fortplantning, är en bidragande faktor.

Kräftan är en mycket uppskattad festrätt. Kräfter får fiskas mellan den 20 juli och den sista oktober, och kan ätas färska under denna tid. Under andra tider på året kan man köpa frysta kräftor, eller utländska kräftor i butiken. Kräftpreniären är den 21.7 eftersom kräftkokningen i sin helhet tar ett dygn. Kräftans bruna skal blir rött under kokningen. I skalet finns många färgpigment (vitt, gult, blått, svart, brunt och rött), av vilka alla faller sönder utom det röda.

Signalkräfta (Bild: Wikipedia/David Perez).

Flodkräfta (Bild: Forststyrelsen / Anna Alaranta)

ANVISNINGAR

Innan leken börjar kan man visa bilder av kräftor som förekommer i Finland. Tillsammans kan man gå igenom kännetecknen och fundera på hur stora de är.

Lekens gång:

1. Rita en ganska stor ring i marken. Den fungerar som en kräftmjärd.
2. Välj ut en person som blir "kräftpesten" och en som blir "kräftfångaren". Dessa två skall fånga de andra barnen, "kräftorna".
3. Dela in kräftorna i flod- och signalkräfter, tex med hjälp av klädfärger (de röda och svarta är flodkräftor, resten är signalkräfter), eller dela ut lagvästar.
4. Kräftpesten och kräftfångaren försöker ta fast kräftorna, som springer undan.
  - **Kräftpesten kan ta fast ENDAST flodkräftor.** Då kräftpesten får fast en flodkräfta blir kräfta och står stilla (den blir sjuk). Flodkräftan kan räddas genom att en annan **flodkräfta** kommer och ger den sjuka en kram. Då har kräftan blivit frisk och kan springa omkring igen.
  - **Kräftfångaren kan ta fast både flod- och signalkräfter.** Då fångaren har fått fast en kräfta för han den till mjärden. Den fångade kräftan kan bli räddad om två andra kräftor samtidigt tar den fångade i handen och leder den ut ur mjärden.
5. Leken tar slut då alla kräftor står stilla eller har fångats in i mjärden, eller då lekledaren bestämmer.

Alternativa former:

- Det finns endast en fångare, antingen kräftpesten eller kräftfångaren.
- Barnen delas inte upp i flod- och signalkräfter.

